

ДОБРИ ЕВРОПЕЙСКИ ПРАКТИКИ ЗА ЗАЩИТА НА ДЕТЕТО ОТ КИБЕРПРЕСТЪПЛЕНИЯ

*Гл. ас. д-р Надежда Кръстева, катедра „Публичноправни науки“,
Правно-исторически факултет, Югозападен университет „Неофит
Рилски“, гр. Благоевград*

Резюме

Днес децата са сред основните потребители на интернет. Използват го в ежедневието си за извършването на различни дейности. Проявяваната активност от тяхна страна поражда острата нужда от запознаването им с рисковете и опасностите онлайн. Настоящото изследване акцентира върху добрите практики на държавите членки на ЕС за осигуряване на така необходимата, особено за децата, киберсигурност и представя възможности за нейното подобряване.

Ключови думи: *добра европейска практика, дете, защита, киберпрестъпност.*

GOOD EUROPEAN PRACTICES TO PROTECT THE CHILD FROM CYBERCRIME

Chief Assist. Prof. Nadezhda Krasteva, PhD, Department of Public Law, Law and History Faculty, South-West University “Neofit Rilski”, Blagoevgrad

Abstract

Today, children are among the main internet users. They use the internet in their everyday life to perform various activities. The activity on their part raises the acute need to familiarize them with the risks and dangers online. This research highlights the good practices of EU Member States to provide the much needed, especially for children, cyber-security and presents opportunities for its improvement.

Keywords: *good European practice, child, protection, cybercrime.*

Интернет пространството разкрива нови и нови хоризонти пред своите потребители. То се отличава с безкрайните си възможности за създаване на контакти, за изследване на непознатото, за получаване на допълнителни знания и умения, за забавление. Всички тези дейности привличат интереса на децата към необятното интернет пространство от все по-ранна възраст. Най-честите потребители на интернет сред децата са тези на възраст между 9 и 16 години. Разбира се има и държави, в които децата използват интернет за първи път и в по-ранна възраст – на

7 години в Дания и Швеция и на 8 години в повечето страни от Северна Европа¹. Децата използват интернет предимно за подготовка на домашното си, за игри, за гледане на клипове, за изпращане и получаване на съобщения, за публикуване на снимки, за чатене, за създаване и използване на социални профили и др. Проявяваната активност от страна на подрастващото поколение изисква задължителното запознаване с рисковете и заплахите, които крие интернет пространството. В тази връзка отделните държави по света търсят различни начини и решения за предпазване на децата, когато те са онлайн.

В този контекст за *предмет* на настоящото изследване се избират добрите практики на държавите членки на ЕС за осигуряване на така необходимата, особено за децата, киберсигурност. Оттук се извежда и *целта* на разработката – проучване на мерките, които отделните държави в ЕС предприемат в борбата с киберпрестъпността, като се предложат нови възможности за подобряване преди всичко на сигурността на българските деца в интернет пространството.

Настоящото изследване представя само част от добрите практики на отделни държави членки на ЕС, които се отличават със своя иновативен подход и имат своите положителни резултати.

1. Примерни добри практики на държави членки на ЕС в борбата с киберпрестъпността²

• Латвия

През 2006 г. в Латвия стартира *проектът Net Safe*, чиято основна цел е да улесни безопасното използване на информационните и комуникационните технологии. Проектът продължава едва две години, но резултатите му все още се използват и развиват. Създаден е специален уебсайт³, който е насочен както към децата и младежите, така и към техните учители и родители. По отношение на децата и младежите сайтът съдържа информация за безопасното ползване на интернет, правила за правилно и добро поведение в мрежата, както и игри, чрез които децата се учат на интернет безопасност. Към Центъра за безопасен интернет „Net-Safe Latvia“ е създаден *младежки панел J@P*, в който участват млади хора от цяла Латвия, които организират

¹ Risks and safety on the internet: The perspective of European children. Full findings and policy implications from the EU Kids Online survey of 9-16 year olds and their parents in 25 countries.

² За основен източник за посочените добри европейски практики е използван сайтът <https://fosigid.org>.

³ www.netsafe.lv.

различни събития за техните връстници, провеждат обучение на деца за безопасно ползване на интернет технологиите, развиват нови и атрактивни материали, участват в различни инициативи на европейско ниво и др.

Сайтът е адресиран и до учителите и родителите, като е подчертана нуждата от активното им участие в процеса на обучение на децата за ползване на безопасен интернет. Интересен е фактът, че родители и учители сякаш прехвърлят един на друг отговорността по подготвянето на децата за сблъсъка с интернет действителността. Проучване „По-безопасен интернет за децата и подрастващите“ показва, че 85 % от родителите смятат, че училището е отговорно преди всичко за обучението на децата за безопасна употреба на интернет и 15 % от учителите признават, че не знаят как да научат децата да използват интернет по безопасен начин. В същото време 96 % от учителите смятат, че именно родителите са тези, които следва да образуват децата си за безопасна употреба на интернет. 53 % от родителите не знаят как да научат децата си да използват интернет по безопасен начин, а 10 % от тях нямат компютър или умения за работа с интернет. Най-тревожен е фактът, че 30 % от родителите не вярват, че интернет пространството съдържа заплахи за децата им⁴.

Наказателният закон на Латвия осигурява закрила на децата от онлайн посегателства. Така например е предвидена наказателна отговорност за сексуална експлоатация на деца онлайн. Латвия усъвършенства наказателното си законодателство в областта на закрила на децата като транспонира Директива 2011/92//ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 13 декември 2011 година относно борбата със сексуалното насилие и със сексуалната експлоатация на деца, както и с детската порнография и за замяна на Рамково решение 2004/68/ПВР на Съвета и подписва Конвенция на Съвета на Европа за закрила на децата от сексуална експлоатация и сексуално насилие през 2013 г.

- **Великобритания**

През 2016 г. във Великобритания се приема практическо ръководство „*Безопасност за децата онлайн: Практическо ръководство за родителите и лицата, полагащи грижи*“, което включва практически съвети за безопасно използване и поверителност на приложенията и платформите, както и насоки за семейството с оглед необходимостта от започване на разговор за онлайн опасностите и за нуждата от придобиване на умения за безопасна работа. В ръководството нееднократно се подчертава важността на разговорите

⁴ www.netsafe.lv.

между родители и деца за всичко, което децата правят онлайн, както и за това, което ги смущава.

През същата година се приема още едно практическо ръководство: *„Безопасност на децата онлайн: Практическо ръководство за доставчици на социални медии и интерактивни услуги“*, с което се привлича вниманието на бизнеса към рисковете, които крие интернет пространството за децата, и същевременно към необходимостта от създаването на безопасно онлайн пространство. Заслужава внимание подходът, който е използван в ръководство – в него се съдържат добри практики на водещи технологични компании, съвети от неправителствени организации и експерти в областта на безопасността на децата в интернет пространството – Instagram, YouTube, Microsoft, Google, World of Warcraft, Twitter и много други. Целта е да се насочи вниманието на бизнеса към сигурността на децата онлайн при разработването на нови платформи.

Безспорен факт е, че във Великобритания се обръща сериозно внимание на безопасността на децата в интернет пространството. За това свидетелстват и многобройните сайтове, които помагат преди всичко на родителите да осигурят сигурна работа на децата си онлайн⁵. Сайтовете запознават родителите и лицата, които се грижат за децата, с основните рискове и заплахи, които крие интернет – кибертормоз (cyberbullying), порнография, съобщения със сексуално съдържание (sexting) и др. Съдържат и съвети към родителите как да разпознават опасностите, как да разговарят с децата си съобразно тяхната възраст, как да запознаят децата си по подходящ начин със съществуващите рискове и да ги научат да се предпазват сами. Подготвени са образователни филми, песнички и истории, изцяло съобразени с възрастта на детето.

Децата използват интернет ежедневно и голяма част от времето си прекарват в игри. С оглед на това е важно родителите да са запознати със съдържанието на игрите, които интригуват техните деца. Разработен е сайт *AskAboutGames*⁶, който отговоря на въпроси на родители и потребители относно подходящата възраст на играчите, съвети как да се играе безопасно и отговорно и дава на семействата полезни предложения. Поради възможното вредно влияние на игрите върху правилното развитие на децата във Великобритания се прилага Системата PEGY (Паневропейска информация за игрите)⁷, която

⁵ Вж. <http://www.childnet.com>; www.internetmatters.org; www.nspcc.org.uk; www.parentzone.org.uk.

⁶ <http://www.askaboutgames.com>.

⁷ Системата е въведена през пролетта на 2003 г., заменяйки различни национални системи за възрастов рейтинг с една единна система, която днес се използва в почти

определя възрастов рейтинг и така помага на родителите да правят подходящ избор при купуването на игри за техните деца.

Във Великобритания закрилата на децата от отделни форми на онлайн посегателство е уредена по различен начин. Например тормозът не е конкретно престъпление, но има закони, които могат да се прилагат по отношение на заплашително поведение или общуване. Някои дейности с *кибертормоз* могат да се считат за престъпление по силата на редица закони – Закон за защита от тормоза, 1997; Закон за злонамерени съобщения, 1988; Закон за съобщенията, 2003, чл. 127 и др. *Запознаването с деца за сексуални цели и последващите срещи* са регламентирани като престъпления в Закона за сексуални престъпления, 2003. *Детската порнография* също е криминализирана – Закон за наказателното правосъдие, 1988. Законодателството предвижда засилени мерки, когато посегателството спрямо деца е извършено чрез използването на интернет технологиите.

• **Франция**

Френският център за по-безопасен интернет използва иновативен подход в борбата с киберпрестъпността, като създава *мултимедийни образователни програми*, често с подкрепата на Министерството на образованието. Те са широко използвани както в училищата, така и в други образователни структури. Тук се включват образователни игри, устройства с реално участие, анимации, онлайн дейности и др. В съответствие със Стратегията за по-добър интернет на Европейската комисия се подготвят нови интерактивни образователни програми, насочени към 9-18 годишните деца.

Доклад за рисковете и безопасността в интернет⁸ показва, че децата във Франция получават информация за рисковете онлайн на първо място от родителите си, след това от учителите и накрая от своите връстниците. Родителите във Франция отделят значително време и внимание на обучението на децата си за безопасно използване на интернет – разговарят с тях какво правят онлайн; стоят близо до децата, когато използват интернет; окуражават ги да използват интернет, за да научат нещо ново и полезно; заедно с тях изследват интернет пространството.

Във Франция съществено се набляга на подходящо *образование*. Образованието в конкретната материя обхваща *родители*, защото има и

цяла Европа. Системата се подкрепя от основни производители, включително Sony, Microsoft и Nintendo, както и от издатели и създатели на интерактивни игри в цяла Европа. Системата за възрастов рейтинг е разработена от Европейската федерация за интерактивен софтуер (ISFE) и се прилага и в България.

⁸ <http://eprints.lse.ac.uk>.

такива, които не знаят какви рискове и заплахи срещат децата им в интернет пространството; *учители*, които следва да предадат своите знания и умения на децата за безопасно и отговорно използване на интернет технологиите, и специализирано обучение на самите *деца* от най-ранна детска възраст, когато започват да използват интернет – 9 години.

Френското законодателство се бори срещу посегателствата онлайн, като криминализира деянията. Например във Френския наказателен кодекс се предвижда наказателна отговорност в случаите, когато се използват интернет технологиите, за да се установи контакт с непълнолетно лице за извършване на сексуални действия. Детската онлайн порнография също е обявена за престъпление. Предвидена е и цяла глава, която включва различни престъпни деяния, които нарушават човешките права чрез използването на компютър, файлове или процеси (Глава Шеста, Секция Пета).

- **Белгия**

В Белгия Денят за по-безопасен интернет през 2014 г. е отбелязан чрез *провеждане на състезание в началните училища*, където учениците показват познанията си за безопасността в интернет и създават насоки за функционирането на по-сигурно интернет пространство. Насоките са оформени в харта и са предоставени на политиците, за да насочат вниманието им към изграждане на сигурно онлайн пространство.

През 2015 г. министърът на образованието в Белгия стартира специална програма, чрез която да насърчи училищата да преподават безопасност на информационните и комуникационните технологии, за да спечелят златен, сребърен или бронзов „*eSafety*“ *етикет* и така да демонстрират своята отдаденост към безопасното онлайн обучение.

През 2016 г. правителство се ангажира с провеждането на съвместни действия между отделни министерства за създаване на специален механизъм за противопоставяне на тормоза и онлайн злоупотребите. Отбелязва се необходимостта от справяне с по-новите явления, включително кибертормоза и онлайн справянето с цел сексуална експлоатация.

През 2016 г. започва и движението „*Без омраза в мрежата*“ („#No hate network“), което има за цел да повиши осведомеността на обществото относно разпространението на киберпреследването, тормоза и други форми на онлайн виктимизация, които засягат децата.

Белгийският наказателен кодекс криминализира детската порнография, като предвижда и нейното разпространение чрез интернет (чл. 383).

- **Германия**

През 2015 г. Федералното министерство на икономиката и технологиите разработва нова *Стратегия за информационни и комуникационни технологии*, която насърчава използването на дигитални техники в образованието. Наред с това Стратегията обръща специално внимание на необходимостта жените и децата да се запознаят с информационните и комуникационните технологии.

През 2009 г. Федералният съд на правосъдието *постановява решение*, което е директно насочено към злоупотребата с деца онлайн: извършителите на въпросното престъпно деяние следва да носят отговорност и когато осъществяват контакт с дете единствено чрез интернет, т.е. дори и когато извършителят и жертвата не са в непосредствена близост.

Германският наказателен кодекс урежда добра закрила на децата от различни престъпни посегателства. Тук може да се посочи разпоредбата на чл. 184д, която криминализира разпространението на порнографски материали чрез радиопредаване, медийни и телекомуникационни услуги.

- **Гърция**

През 2014 г. Министерството на образованието и Google, със съдействието на над 30 организации, организираха турне на *пиесата „Интернет фермата“*, чиято цел е да повиши осведомеността на обществото за опасностите в интернет и безопасността на децата онлайн.

През 2015 г. Гърция участва *16-ия курс на Европол за борба с онлайн сексуалната експлоатация на деца*, който включва лекции и обучение за повишаване на националните усилия за противопоставяне на сексуалната злоупотреба с деца в интернет пространството.

В наказателния кодекс на Гърция е регламентирана детската онлайн порнография (чл. 348А). Разпоредбата на чл. 348В криминализира привличането на деца за сексуални цели чрез информационни и комуникационни технологии.

- **Дания**

В Дания функционира *Съвет за превенция на престъпността*, чиято основна цел сега е борбата с киберпрестъпността. Наред с това действа и *Център за дигитална педагогика*, чиито специалисти помагат на уязвимите лица чрез дигиталните медии.

През 2014 г. Фондация *„Спасете децата – Дания“* проведе *обучение* на повече от 250 полицейски служители, доктори, психолози и

социални работници за борба със сексуалната експлоатация на деца онлайн.

През 2015 г. Telenor Дания и Медийният съвет за децата и младежта организират *семинар* за родители, на който се обсъжда живота на децата в интернет пространството, както и грижите, очакванията и отговорностите на родителите.

Денят за по-безопасен интернет през 2016 г. е посветен на способностите на младите хора да направят интернет едно по-добро и сигурно място.

- **Италия**

В Италия функционират множество сайтове за борба с киберпрестъпността, които са насочени към децата, техните родители и учители и съдържат насоки за безопасно използване на интернет. Един такъв сайт е например www.ilwebperamico.it, чиято основна цел е да обучава деца, родители и учители на интернет безопасност и на практика показва как може да се избегне потенциално излагане на детска порнография, сприятеляване със сексуална цел и измама.

През 2013 г. италианското правителство *разработва проект* „Превенция и борба с престъпността 2007-2013“, финансиран от Европейската комисия. Целта на проекта е чрез разработване на мултидисциплинарен модел за стандартизиране на оперативните действия при определяне и предоставяне помощ на децата жертви, участващи в порнографския материал, да се подобрят знанията и уменията на специалистите, работещи в борбата с детската порнография и защита на жертвите.

През 2015 г. Telecom Италия заедно с Института за семейна интернет безопасност проведе международна *конференция* „Глобални тенденции в онлайн безопасността: създаване на национална рамка“, чийто основен акцент е предотвратяване на рисковете за децата онлайн. На конференцията са обсъдени и усилията на Италия за създаване на Национална стратегия в тази област.

Наказателният кодекс на Италия защитава правата на децата от различни посегателства – проституция, порнография, вкл. и онлайн порнография, трафик на деца, сексуално насилие, туризъм с цел секс и много други.

- **Полша**

През 2014 г. Фондация „Давам право на децата“⁹ стартира проект на тема: „Превенция на злоупотребата с деца и сексуалната

⁹ Фондацията доскоро действа по името „Ничии деца“.

експлоатация в Централна и Източна Европа – цялостен подход“, който се реализира в Полша до 2019 г. Целта на проекта е да предотврати сексуалната злоупотреба и експлоатация на деца в страните от Централна и Източна Европа. В проекта са предвидени разнообразни дейности – провеждане на семинари за учители, педагози, психолози, насочени към превенция на малките деца в сферата на сексуалното малтретиране; провеждане на образователни срещи с родители относно рисковете от сексуална експлоатация онлайн и офлайн, последствията и методите, използвани от извършителите.

Най-новата кампания на организацията е „*Загрижени родители*“, която стартира през ноември 2017 г. Тя подчертава централната роля на родителите при защитата на децата от онлайн заплахи, особено в онлайн сприятеляването. Децата, чиито родители имат време да разговарят с тях, да им обръщат специално внимание, да ги насочват, напътстват, са по-внимателни в поведението си и е по-малко вероятно да бъдат манипулирани, дори и в мрежата. За съжаление се оказва, че най-честите жертви на онлайн сприятеляването са именно деца, които са самотни и имат нужда от внимание и добра дума.

През 2017 г. в Полша се постановява първото по рода си *съдебно решение за родителско осмиване на дете в интернет*. Става въпрос за баща, който качва в интернет снимка на голия си 2-годишен син с бутилка в ръка. Благодарение на подадения сигнал от страна на майката и бързата реакция на компетентните органи, снимката е премахната след близо 8-9 часа. Делото срещу бащата е за престъпление по чл. 191а от НК на Полша, а именно – разпространяване на гола снимка без съгласие на съответното лице. След 4 години съдебен процес съдът постановява 3 месеца лишаване от свобода със задължение за извършване на работа в полза на обществото 25 часа на месец. Във връзка с посочения казус експерти съветват родителите винаги да мислят преди да качат в интернет каквато и да е снимка на своите деца. Снимките могат да достигнат до хора, които се интересуват от тях по един нездравословен начин, и така да попаднат в техните порнографски колекции.

В наказателния кодекс на Полша е регламентирана също така и защитата на децата от различни форми на посегателства върху половата им неприкосновеност. Разпоредбата на чл. 200а урежда осъществяване на контакт с дете със сексуална цел чрез използването на интернет. Криминализирано е и публичното поощряване на поведението на педофил (чл. 200б). Детската порнография и проституция също са обявени за престъпления (чл. 202-204).

- **Румъния**

През 2014 г. Фондация „Спасете децата – Румъния“, представя *първото училищно ръководство за безопасно и ефективно използване на интернет*. Ръководството представя лесно разбираем подход, който учителите могат да използват при работата си с деца и младежи относно безопасното и ефективно използване на интернет.

През 2015 г. Министерството на образованието и науката с подкрепата на Световната банка осъществява *Проект за средното образование (ROSE)*, който следва да продължи до 2022 г. Проектът е насочен към преодоляване на причините, поради които румънските ученици не преминават успешно към висше образование или едва успяват да завършат първата година от него. Един от основните компоненти в проекта е създаване на университетски центрове за обучение, които да съдържат техническо оборудване като компютри, интерактивни дъски, специален софтуер за обучение / преподаване с цел увеличаване на академичната и социална подкрепа на студентите в риск.

Денят за по-безопасен интернет през 2016 г. в Румъния включва *публичен дебат* сред експерти в областта на интернет безопасността, както и провеждането на *национално състезание на тема: „Онлайн безопасността в твоето училище“*. ESafety Label стартира в Румъния *безплатна онлайн платформа*, която подпомага учителите в създаването на безопасна интернет среда в училищата.

Националната агенция за престъпността и Националната служба за престъпления в кибернетичното пространство през 2016 г. провеждат редица *семинари* в Румъния за борба с киберпрестъпността, сексуалната експлоатация и насилие над деца в интернет в Централна и Източна Европа.

В Глава трета от Антикорупционния закон на Румъния 161/2003, е регламентирана превенцията и борбата с киберпрестъпността, която включва и противодействие на детската онлайн порнография (чл. 51). В Наказателния кодекс са уредени престъпления като трафик на деца (чл. 211), установяване на контакт с деца с цел извършване на развратни действия (чл. 222) и др.

- **Унгария**

Унгарското правителство приема *Национална инфо-комуникационна стратегия 2014-2020*. Един от стълбовете на Стратегията е осигуряване на вътрешни информационно-технологични услуги, които да поддържат и гарантират сигурността на работа на правителството, публичната администрация и др. В Стратегията е предвидено провеждането на Програма за рисковете за сигурността и методите за тяхното ограничаване за учители и родители на деца на

възраст между 6 и 14 години, както и Програма за борба с киберпрестъпленията чрез обучение на учители и предоставяне на учебни материали.

През 2014 Фондация „The Kék Vonal Child Crisis“ участва в европейски проект „*Премахване на кибертормоза*“, съфинансиран от програмата Дафне. Основните цели на проекта са привличане на общественото внимание към явлението „кибертормоз“ по отношение на децата, създаване на работни групи за събиране на добри практики за разпознаване и предотвратяване на кибертормоза в училище и семейството и разработване на онлайн достъпен материал.

- **Финландия**

През 2016 г. във Финландия се отбелязва *Седмица на медийната грамотност*. Целта е да се подобрят уменията на децата и младежите в областта на медийната и информационната грамотност, да се насърчат местните институции да организират образователни събития, както и да се подкрепят образователните специалисти и родителите в техните медийни образователни задължения. В хода на седмицата се провежда кампания „*Какво ще стане, ако интернет не работи?*“, на която се обсъжда значението на мрежата и интернет в ежедневието. Освен това Центърът за по-безопасен интернет – Финландия пуска и *видеоклип „Моменти онлайн“*, който насърчава зрителите да мислят и да обсъждат помежду си действителния смисъл на смартфоните и мобилните устройства в живота.

През 2014 г. разпоредбите относно сексуалните престъпления във финландския Наказателен кодекс са изменени. Всички сексуални престъпления, чиято жертвата е лице под 18-годишна възраст, подлежат на съдебно преследване.

- **Чешка република**

С оглед повишаване на информираността относно онлайн рисковете Асоциацията на чешките региони стартира *Проект за интернет сигурност*. Проектът включва онлайн викторини и курсове за деца и младежи, родители и граждани, работници в полицията и социални работници, за да се научат как да останат в безопасност онлайн.

През следващата година се реализира друг образователен и културен проект за предотвратяване на електронното насилие и киберпрестъпността в четири района на Прага. Във всеки район се провежда специализирано обучение на професионалисти, семинари за родители, обучения за опазване на децата в училище.

Чешкото правителство приема *Национални стратегии за превенция на насилието над деца в Чешката република (2008 – 2018 г.)*. Те са насочени към предотвратяване на насилието, създаване на сигурна среда, развитие на родителски умения, насърчаване на диалога между децата в училище и работното място, защита на правата на децата, настанени в специализирани институции и др.

В Наказателния кодекс на Чешката република е уредена защитата на децата от различни престъпни посегателства, включително чрез компютърни или други електронни материали – например производството или държането на детска порнография по чл. 192.

- **Швеция**

Денят за по-безопасен интернет през 2016 г. в Швеция е насочен към родителите. Създаден е *специален комплект за родители*, който съдържа информация за децата и интернет, за онлайн тормоза, както и ръководство за това, как да подкрепят и защитават децата си в онлайн пространството.

- **Ирландия**

През 2015 г. ирландският министър Франсис Фицджералд е домакин на среща на високо равнище за борба с онлайн сексуалната експлоатация на деца в Ирландия, на която отбелязва нарасналата честота на онлайн посегателствата над деца и предприетите стъпки за разрешаване на този проблем. Министърът посочва, че полицията подобрява техниките на разследване и блокира разпространението на детската порнография.

За отбелязване на Деня за по-безопасен интернет информационният сайт *webwise.ir стартира „Чекмеджета“ (Lockers)*, създадени за училищата по темата за съобщенията със сексуално съдържание (*sexting*). *Lockers* е информационно и образователно средство, което помага на училищата да се справят и предотвратят споделянето на интимни изображения сред непълнолетните. Това е първото подобно средство в Ирландия, което засяга чувствителната тема за съобщенията със сексуално съдържание и включва две новосъздадени анимации и шест образователни урока.

- **Литва**

Министерството на социалното осигуряване и труда изготвя *проект „Защита на правата на детето 2014-2020“*. Чрез своята мярка „Използване на информационни технологии и други инициативи с цел предотвратяване на сексуалната експлоатация на деца и сексуално насилие“ проектът се надява да насърчи частния сектор да участва в

подготовката и прилагането на политиката за предотвратяване на сексуалната експлоатация на деца и на сексуалното насилие срещу деца.

През 2015 г. Центърът за подкрепа на децата стартира 1 от 5 кампании на Съвета на Европа в Литва. Главните цели на кампанията са да се постигне по-нататъшно подписване, ратифициране и прилагане на Конвенцията на Съвета на Европа за защита на децата срещу сексуална експлоатация и сексуално насилие и да се предоставят на децата, техните семейства / лицата, полагащи грижи за тях, както и на обществото знанията и инструментите за предотвратяване и докладване на всяка сексуална злоупотреба с дете.

- **България**

През 2015 г. Националният център за безопасен интернет при Фондация „Приложни изследвания и комуникация“ стартира *обучителната програма „Киберскаут“*, която използва метода „връстници обучават връстници“ за ефективно популяризиране на основните рискове в интернет пространството и съответните начини за справяне с тях сред децата между 9- и 15-годишна възраст. Мисията на програма „Киберскаут“ е да създаде общност от деца и младежи киберскаути из цяла България, които да демонстрират отговорно и безопасно поведение в интернет и да го популяризират сред своите връстници. Програмата се реализира успешно също през 2016 и 2017 г.

През 2016 г. България приема *Национална стратегия за киберсигурност „Киберустойчива България 2020“*. Стратегията изразява ангажимент и отговорност на всички заинтересовани страни за осигуряване на модерна рамка и стабилна среда за развитие на националната система за киберсигурност и постигане на отворено, безопасно и сигурно киберпространство. Очертани са етапите на развитие и израстване от базова информационна сигурност и киберхигиена до зряло информационно общество, способно да устои на кибер- и хибридни заплахи във всички сфери.

На 18 ноември 2017 г. се провежда *конференцията DigitalKidZ* в „Дом на Европа“ – София. Това е първата българска конференция, която поставя във фокуса си съвременните „дигитални деца“ и техните потребности, проблеми, предизвикателства и бъдеще.

2. Защита чрез въвеждане на подходящо образование в училищата

В много държави от ЕС се обръща специално внимание на въвеждането на информационните и комуникационните технологии в училищата и тяхното успешно прилагане в образователния процес. Това

допринася за развитие на съответните познания и умения на учениците, като същевременно ги запознава с рисковете и опасностите онлайн и ги съветва как да се предпазват от тях.

Необходимо е, разбира се, обучението е да насочено и към самите учители. От една страна, те могат да използват съответните постижения, за да направят образователния процес по-интригуващ и в синхрон с интересите на децата и изискванията на дигиталния свят, в който живеем. От друга страна, учителите също носят отговорност за безопасното използване на интернет технологиите.

Осигуряването на защита на децата чрез въвеждането на подходящо образование в училищата е сред приоритетите на редица държави членки на ЕС:

- През 2009 г. Словакия приема *Стратегия за информационното общество 2009-2013 г.*, в която се заявява, че в образователната система на страната се наблюдава недостатъчно използване на информационни и комуникационни технологии и през 2016 г. промените в образованието в Словакия са налице.

- Румънското правителство одобрява *Национална стратегия за дигитална програма – 2020*, в която се предвижда подобряване на информационните и комуникационните технологии в образованието, културата и здравеопазването.

- Финландия въвежда използването на информационни и комуникационни технологии в *националната учебна програма през 2014 г.* През м. август 2016 г. новата програма е въведена във всички училища за основно образование. Новата учебна програма насърчава съвместната работа, взаимодействието и творческата дейност, както и използването на технологии, които от своя страна да подобрят образованието.

- През 2015 г. Хърватското правителство изготвя *Национална стратегия за сигурност в областта на киберпространството* и *План за действие*, съответстващ на стратегията Е-Хърватия 2020. За образователния сектор правителството планира осъществяване на дейности и мерки за повишаване на сигурността, стабилността и надеждността на киберпространството; повишаване на информираността чрез въвеждане на подходящи образователни материали в учебния процес; насърчаване разработването на образователни програми, подходящи за училищата и висшите училища.

- През 2016 г. Правителството на Естония стартира *e-Koolikott, портал за цифрови учебни материали*, който позволява лесен достъп до дигитални учебни материали от един сайт. Порталът позволява на учителите да използват материали от различни уебсайтове,

да комбинират видеоклипове, игри, работни листове и други образователни инструменти и да направят създадените учебни комплекти леснодостъпни за ученици. До 2020 г. училищата ще могат да осигурят основно образование, използвайки само дигитални учебни материали.

- През 2015 г. Министерът на националното образование, детството и младежта в Люксембург обявява *новата Стратегия за дигитално образование*. Тази правителствена инициатива има за цел да укрепи и консолидира позицията на Люксембург в областта на информационните и комуникационните технологии във времето. Стратегията включва различни компоненти и програми като Дигиталната класна стая, Мобилното обучение, програмата „Бъди креативен“, „Бъди в безопасност“ и др.

- Електронното обучение в Португалия все още се развива извън висшето образование. Въпреки това *училищният портал Portal da Escola* се използва като основен сайт за португалските училища за споделяне на възможности за дигитално обучение, електронно обучение, комуникация, работа в сътрудничество и достъп до услуги за поддръжка.

В резултат на направеното сравнително изследване могат да се направят няколко основни извода. На законодателно ниво в страните членки на ЕС защитата на децата от различни форми на престъпни посегателства чрез интернет е задоволителна. Съществен принос за това имат, разбира се, отделните актове, които са транспонирани в законодателствата им. Те подобряват и засилват наказателноправната закрила на децата от онлайн посегателства, като допълват действащите престъпни прояви с нови, като предвиждат предприемането на адекватни мерки за противодействие, като създават или засилват сътрудничеството между отделите държави. Посочените мерки без съмнение подобряват борбата с престъпленията в кибернетичното пространство.

От посочените добри практики за борба с престъпленията в кибернетичното пространство, реализирани в отделните държави, *превенцията, и то превенцията чрез обучение*, се очертава като най-използваната мярка. Провежданите обучения са насочени основно към три целеви групи – деца, родители и учители.

Без съмнение за ефективното противопоставяне на този вид престъпност е необходимо обществото като цяло да бъде *информирано*, да бъде запознато със същността на интернет технологиите; с рисковете и заплахите, които крие то, с начините за избягване на опасностите, с нуждата от споделяне и подкрепа, с последиците от извършването на

подобно посегателство. Обществото следва да знае, че е абсолютно наложително докладването на всяка извършена злоупотреба не само с дете до компетентните органи в страната. Трябва да се съживи и задейства общественото съзнание, за да се предотврати извършването на даденото престъпление, да се окаже навременна помощ на жертвите и да се задържат извършителите.

Заклучение

Дигиталният свят, в който живеем, изисква да се съобразяваме с неговите особености и неограничени възможности. Предизвикателствата са наистина много и сигурността е изключително важна. Съществено място в борбата с киберпрестъпността в България следва да заема *превенцията чрез образование*. Обучителните методи трябва да са неизменна част от социално-образователния процес. Те може да са ориентирани както към децата, така и към техните родители и учители. Родителите трябва да бъдат насърчавани да разговарят с децата си; да им отделят време за съвместно ползване на интернет; да им помагат правилно да се ориентират и използват социалните мрежи. Това са изключително леснопостижими и изпълними препоръки, които обаче могат да спасят едно дете.

Необходимо е превенцията да включва и информираността на цялото общество относно рисковете и заплахите, които съществуват в интернет пространството. Част от превенцията е и провеждането на адекватно сътрудничеството не само на национално, но и на международно ниво. Важна е работата на държавата, на медиите и на неправителствения сектор, защото единствено съвместните усилия могат да доведат до положителни резултати.